Promoció del Montsec
Aquesta serralada ribagorçana, fronterera entre Cartalunya i Aragó, serà objecte de protecció per les dues bandes

Un llibre sobre la Florida
La mítica Sala fragatina albergà la presentació d'un llibre sobre la sala de ball fundada per la família Arnau

Mequinensa va ser una festa
Alcaldes i regidors de cinquanta-dos municipis de la Franja demanen un Pacte per l'aprovació de la Llei de Llengües

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

1,80 €

Any 3 • núm. 15 • La Franja, març de 2002

Jaume Matas visita Maella

Entre l'espasa i la paret

MARIBEL SANCHO. DIARIO DE TERUEL

Dues imatges de la visita del ministre Matas a Maella

Més de 180 regidors firmen el Manifest de Mequinensa

EDITEN:
Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associació@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:
Màrio Sasot

COORDINADORS:
Josep Galan, Enric Marqués
i Hipòlit Solé

COL·LABORADORS:
C. Alcover, D. Badia, S. Barber, A. Bengochea, F. Blanch, M. Blanc, J. Boix, D. Borbon, V. Borbon, T. Bosque, A. Capdevila, J.A. Carrégalo, J. Cases, C. Castany, A. Castellnou, A. Enjuanes, J.L. Escuer, M. Espitia, J. Espluga, P. Fontoba, R. Ferrer, G. Francino, J. Galan, Q. Gibert, M. Gimeno, À. Huguet, V. Ibarz, V. Labara, O. Labat, P. Labat, J. Laforga, C. Lapresta, A. Larrégola, J.A. Llerda, E. Marqués, C. Martí, M. Martínez, Mauri, C. Massagué, M. Mateo, D. Maza, C. Mesalles, I. Micolau, J. Micolau, G. Miret, J. Montclús, H. Moret, J. Motis, A. Orús, J. Pallarol, J. Puche, A. Quintana, Ll. Rajadell, F. Ricart, M. Riu, M.C. Roca, E. Sabaté, A. Sáez, J. Salleras, M. Sampietro, J. San Martín, C. Sancho, X. Sebastià, J.L. Seira, A. Serés, J. Seuma, R. Sistac, R. Solana, C. Terés, R. Ventura, P. Vidal, D. Vidallet, G. Xacon.

CORREU ELECTRÒNIC:
tempsdefranja@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

EN VENDA A:

Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Estanc Bollic,
Llibreria Cabrera
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés
Saragossa
Kiosko Hermanos Vidal
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

La comarca del «Bajo Aragón zaragozano»

L'any 1995, un grup de persones de Nonasp, van fer un escrit al seu ajuntament demanant que l'ajuntament fes esmenes sobre la delimitació comarcal d'Aragó, ja que s'havia ampliat el termini fins al 31 de desembre de 1995. Es demanava sortir de la Comarca de Casp on Nonasp estava ficat. Els raonaments eren:

La Comarca de Casp, seria de quarta categoria. Menys diners, menys competències, etc. Des de la divisió provincial, Nonasp ha set del partit judicial de Casp (i per tant de la seua comarca). Quines millores havíem notat ?, carreteres?, educació?, sanitat?, i tot això havent tingut els últims anys presidents i vicepresidents de la DPZ de Casp. Si Casp cada vegada anave a menys (en comparació a Fraga i Alcanyís), que ens passaria als pobles del seu voltant?

Es va demanar anar a la Comarca del Baix Cinca amb Fraga com a cap comarcal, seguint l'exemple de Mequinensa. L'any 1996, l'Associació Amics de Nonasp, va fer un altre escrit, que es va publicar a la revista local de Nonasp *Lo Portal* i al setmanari *La Comarca*, reivindicant una comarca del Baix Matarranya. Els raonaments eren els mateixos que l'escrit anterior, però afegint el tema de la nostra llengua i cultura (…formen part del Baix Matarranya: Maella, Favara, Faió i Nonasp, que pareix que estan abocats a pertenèixer a la Comarca de Casp, vist lo conformisme mostrat per les institucions, associacions i veïns davant del mapa comarcal.

Amb tot el respecte per a les poblacions de la comarca de Casp, pensem que des de les nostres viles s'hauria de fer un debat sobre que és lo que ens convé: Si pertenèixer a la comarca del Baix Aragó, o com estan fent los pobles de l'Alt Matarranya, devem de reivindicar una comarca pròpia del Baix Matarranya i tots junts posar-nos a treballar per solucionar los problemes de la nostra conca…). No vam tindre resposta de cap classe, tampoc de Casp i això que no els ficavem gens de bé.

L'any 2000, quan s'estava parlant del nom que es volia ficar a la comarca, l'Associació Amics de Nonasp, va enviar una carta a tots los alcaldes de la futura comarca (recordant la nostra cultura particular, l'acord de les Corts d'Aragó en vers a la nostra llengua i la mateixa llei de Comarcalització) sol·licitant un nom de comarca amb el que els pobles catalano-parlants es puguessin sentir representats. Per això es demanava que s'afegís al nom «…/Baix Matarranya».

Al gener del 2001, quan el Departament de Presidència i de Relacions Institucionals de la DGA va sotmetre a informació pública la llei de creació de la Comarca del Matarranya, l'Associació Amics de Nonasp va fer una al·legació. Es demanava que els pobles del Baix Matarranya, entresen també a la comarca del Matarranya. S'argumentava amb que la llei de Comarcalització deia que els pobles havien de tenir: «…características e intereses comunes… vínculos históricos, económicos, sociales y culturales que configuren la comarca…» i els pobles del Baix Matarranya tenen en comú amb els de l'Alt Matarranya, una llengua, tradicions com ara «les mones del dia de Pasqua», «celebrar lo dilluns de Pasqua», menjar cargols i llavar-se la cara lo dia de sant Joan», «fer cagar el tronc», «celebrar la castanyada», «l'home dels nassos», «replegar cap d'any» i geogràficament un mateix riu, el Matarranya.

Tot ha set inútil, Maella, Favara, Faió i Nonasp seran d'una comarca (encara no està clar el nom, si Caspe o Bajo Aragón Zaragozano), en la que la cultura pròpia d'estos pobles es dissoldrà.

ESTISORES
Miguel Estaña

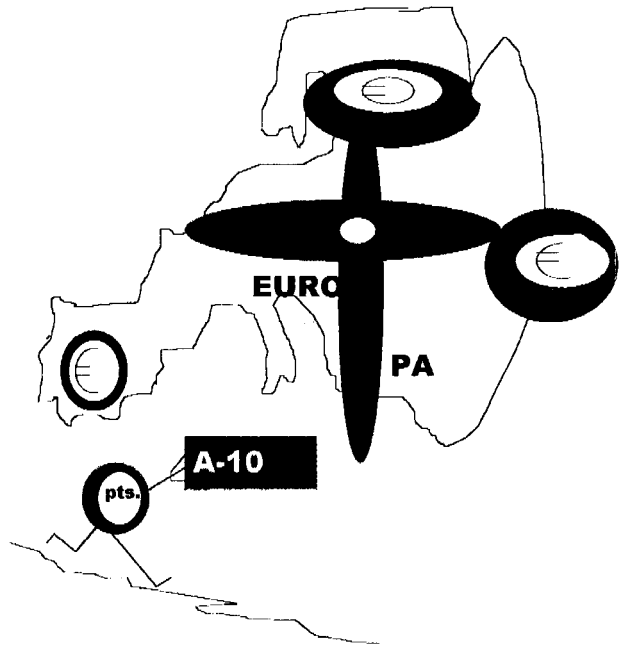

s u m a r i

2 **Editorial**

3 **Salutació del director**

3 **Cartes dels lectors**

4 **El Matarranya**

6 **El Baix Cinca**

10 **Entrevista**
José Arbonés,
Alcalde de Faió

12 **La Llitera i la Ribagorça**

15 **Gent de Franja**

16 **Tema del mes**

18 **Països Catalans**

19 **Opinió:**
País murcià: país mediterrani?

salutació del director

Era un fred 22 de gener de 1984. Set alcaldes de la Ribagorça oriental, reunits a Montanui, signaven un escrit recolzant la política lingüística del govern aragonès i reclamant l'ensenyament del català amb caràcter optatiu a les seues escoles. Entre els signants es trobaven l'alcalde de Bonansa i diputat provincial, Marcel·lí Iglesias, avui president d'Aragó, i l'alcalde d'Areny, Miquel Gràcia, avui vicepresident de la diputació d'Osca.

Una setmana després, baixaven amb altres edils de la Franja, convocats pel conseller Bada, per a signar la famosa *Declaració de Mequinensa*, que marcà una fita important en el destí de la nostra llengua. Cap de les dues personalitats esmentades van estar a Mequinensa el diumenge 24 de febrer, 18 anys després. Tampoc hi era l'alcalde de Camporrells, Pascual Antillach, ara cap de gabinet del President. Deu ser dur tindre «el corazón partío» entre els anhels socials que motivaren els inicis de la seua activitat política i les raons d'estat que aconsellen aturar-los, cercant laboriosament un ampli consens impossible.

Si el conseller Bada hagués esperat a arribar a tants amplíssims acords per a posar en marxa les classes de català, els xiquets de la Franja encara escriurien «chove», «aná» i «roch» perquè no hi hauria cap mestre de català que els hi pugués ensenyar el contrari.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Nacionalisme

En unes declaracions públiques aparegudes per diferents mitjans de comunicació, la Chunta Aragonesista, a propòsit del fiasco de la Llei de Llengües i carregant contra el conseller Callizo, al·lega, entre moltes altres raons, que no enumeraré, una de fonamental –per a ells–. Més o menys ve a dir que des de certs posicionaments –partits– polítics s'empenyen a relacionar llengua i nacionalisme. Bé, això ja ho sabíem des de fa temps, però pensàvem que es tractava del nacionalisme català, és a dir, allò de si els donem la llengua catalana, acabaran volent ser catalans i demanant la independència. Conclusió: neguemlos la llengua catalana. Morta la cuca, mort el verí.

Però ve't ací que, des de la seua perspectiva, el nacionalisme a què fa referència la CHA és l'aragonès: l'aprovació de la llengua aragonesa suposarà una empenta forta per als nacionalistes, per a ells, i això cal impedir-ho, plantegen «altres». Humilment, no hi havia caigut. Pot ser? Pot ser. Caldrà reflexionar-hi.

T. Salamó
Fraga (Baix Cinca)

Riquesa d'Espanya

En unes declaracions aparegudes pels diaris aquests dies passats del Congrès del PP, el ministre Piqué, responsable de la ponència sobre «patriotisme constitucional», va introduir diverses esmenes al text original que, sintetitzades en un sol text, defineixen les llengües cooficials com una riquesa per a Espanya. Aquesta esmena –diu el diari– ha acontentat a tots els sectors. El PP d'Aragó també hi està d'acord amb aquesta esmena aprovada pel congrés del PP? O allí aproven una cosa i en arribar a casa fan el que volen? Responsabilitat, senyors del PP.

Jaume Añé
Tàrrega

Els germans Viladrich

Al número 13 de *Temps de Franja*, a la secció de l'Ham, a l'autor se li ha escapat un lapsus en atribuir el càrrec d'alcalde de Fraga a l'eximi pintor Viladrich. En realitat, hi devia haver constat com a germà de l'alcalde, Joaquim Viladrich, republicà com ell. En qualsevol cas, el republicanisme d'ambdós germans era notori i causa de les reaccions que s'indiquen a l'article esmentat.

Rebi una salutació.

Carlos Menal
Fraga (Baix Cinca)

Becas «Félix de Azara»

Notícies com la concessió dels Premis Félix de Azara als escolars del Col·legi Francisco de Goya de Vencilló i als de l'Institut Ramón J. Sender, de Fraga, reconforten pel fet d'indicar un augment de la sensibilitat pels temes de Natura, tant per la part que pertoca als alumnes com als mestres. Però, d'una forma més amagada, i que vull donar a conèixer, cal saber que el Jurat d'aquests premis va concedir també cinc beques, de les quals una li ha sigut atorgada a Juan José Bafaluy, de la Sociedad Española de Ornitologia i col·laborador de *Temps de Franja* i del que m'ha semblat veure editats un parell de treballs. Era aquest últim detall el que volia remarcar.

J. Badenes
Igualada

COETS

Perill de mort

Segons un recent informe de l'UNESCO hi ha al món tres mil llengües en perill d'extingir-se, entre elles l'euskera, el gallec, l'aragonès i el lleonès. Es considera que la llengua d'una comunitat està en perill quan més del 30% de la població infantil no l'aprèn. Sembla ser que el català, en general encara té bona salut i una esperança de vida prou alta. A Catalunya, València, Balears i Andorra s'ensenya obligatòriament a les escoles i la pràctica totalitat de la població escolar la ha de dependre per obligació, la qual cosa garantitza, segons el criteri abans esmentat que no desapareixerà. Però i entre natros, los de la Franja o més concretament los del Matarranya, com està la cosa? Aquí l'ensenyament encara és voluntari i les xifres d'escolars no arriben o estan fregant la frontera perillosa, de manera que no podem cantar victòria, sinó declaren d'una vegada l'obligatorietat de l'ensenyança i mos posem al nivell dels altres territoris de llengua catalana on, com em dit, de moment no hi ha massa perill. Es podrà pensar que si la nostra llengua ha aguantat vuit-cents anys sense escolarització també en pot resistir un grapat més, però ara la invasió dels mitjans audiovisuals és molt forta i la pròpia Unesco avisa del perill d'entrar en contacte amb una cultura més agressiva o econòmicament més forta, que invita a passar-se a la llengua dominant per garantir millor el futur econòmic. De manera que no podem afluixar si no volem caure malalts de llengua.

Miquel Blanc

Ramon Saura, «Lo cego de Mont-roig»

■ **Carles Sancho**

J.A. CARREGALO

Ramon Saura i Carles Sancho a l'abril de 1992 recollint material per a *Lo Molinar*

Fa uns dies l'amic J. A. Carrégalo em va fer arribar la revista *Plana Rasa*, portaveu de l'Associació Cultural Sucarrats de Mont-roig, on es feia un merescut homenatge a Ramon Saura Segura: «lo cego de Mont-roig». Músic vocacional des de ben jove, ha tocat d'oïda diversos instruments musicals: guitarra, llaüt, bandúrria, acordió i harmònica. Ha segut un dels últims músics que ha conservat i interpretat composicions musicals en la nostra llengua. Encara recordo l'abril de 1992, quan arreplegàvem els últims materials per a incloure en el nostre treball de *Lo Molinar*, Carrégalo em va fer saber de l'existència de Ramon Saura com a representant de la música tradicional en la nostra llengua i vam anar a visitar-lo. Durant tota una tarda vam tindre la satisfacció d'escoltar la veu potent i l'acompanyament musical d'unes melodies que creiem ja desaparegudes: *Lo moixó de Montpeller*, *Lo ball de la samarreta*, *Som los mossets al poble de Mont-roig*, *Trapa va borratxo* i moltes jotes, folies, albades… Però més curiós és encara que Ramon les interpreta en els escenaris de sempre: a les festes –a l'ermita de la Consolació o a la Plaça–, a les rondes per la vila, a les plegues, a les celebracions o a les bodegues. I no només a la seua vila si no també als pobles veïns.

Ramon va a aprendre dels músics mont-rogins que el precediren totes estes composicions, així encara recorda amb nostàlgia l'Antònio Mora «lo tio Gaiter» i el tio Pastoret que l'acompanyava amb el tabal, i ha estat present en totes les iniciatives musicals que han eixit a la seua vila en els últims 60 anys.

«Lo cego de Mont-roig» pertany a un singular grup de transmissors orals de la nostra cultura com «lo tio Basílio» de la Freixneda, «lo tio Càndil» de Vall-de-roures, José Sabater de la Pobleta, «la tia Pasquala» de la Portellada o Filomena Llerda de Queretes.

Els tres volums de *Lo Molinar* representen un homenatge a tota esta gent que ha fet de comunicadora i transmissora de la memòria col·lectiva d'un poble i d'una llengua, nosaltres només ens vam limitar a transcriure i ordenar una part reduïda –som conscients de la limitació del nostre treball– dels materials que vam poder arreplegar i que ens van comunicar més de tres-cents informadors.

Des d'estes pàgines Ramon et donem les gràcies per haver conservat una part important de la nostra llengua i cultura, nosaltres ens adherim en el reconeixement que des de la revista *Plana Rasa* et fan de la valoració de la teua intensa activitat musical. Per molts anys!

VILES I GENTS

Una badada i res més

Els mitjans de comunicació aragonesos es feien ressò fa dies d'una badada del Ministeri de Medi Ambient: un fullet sobre el Pla Hidrològic Nacional distribuït a comarques catalanes de l'Ebre incloïa el Baix Matarranya dins de la Terra Alta. La reacció aragonesa va ser contundent –el PSOE va demanar explicacions al Govern central–, amb regust de defensa en front de l'expansionisme pancatalaniste que, és clar, aprofita qualsevol ocasió per a reivindicar l'annexió de la Franja. En realitat, tot apunta a una badada grossa. Els Governs centrals de qualsevol color mai han mostrat cap simpatia per suposades pretensions catalanes d'annexió de l'Aragó catalanoparlant; i el PP ha estat el partit menys catalanista dins i fora de Catalunya. El maleït fullet estava equivocat; evidentment, sense pretensió catalano-expansionista. Un Govern central del PP és l'Administració menys pancatalanista imaginable.

Superat el disgust per la suposada agressió contra la integritat territorial aragonesa, cal recordar els lligams estretíssims entre el Baix Matarranya i la veïna Terra Alta. Fa dècades, una organització sindical agrària aragonesa gens sospitosa de catalanisme reivindicava incorporar el Baix Matarranya a la denominació d'origen del vi de la Terra Alta. Els lligams de tot tipus entre pobles d'este costat, com Maella o Nonasp, amb els de l'altra banda, com Batea o Gandesa, son claríssims i indestructibles, encara que es vulguen «minar» amb malentesos com el «ditxós» fullet informatiu.

Lluís Rajadell

El ministre Matas visita el Matarranya i provoca sentiments controvertits

Màrio Sasot

El Ministre de Medi Ambient, Jaume Matas, visità el passat mes de febrer les viles de Casp i Maella, després d'haver ficat la primera pedra del canal entre el pantà de la Loteta i Saragossa, per a informar als regants d'aquesta zona de l'estat de les obres de les basses laterals d'emergència de Vallcomuna, i la imminent adjudicació de les obres d'elevació d'aigües de l'Ebre per a omplir l'embassament de la Trapa, a la partida de Vall de Jaume, amb una inversió de més de nou milions d'euros (1.500 milions de pessetes).

Aquesta adjudicació es portà a terme, tal com va prometre el ministre a Maella, vint dies després de la seua visita, i contribuirà a pal·liar la cíclica sequera del Baix Matarranya mentres es facen les obres, més definitives, del pantà de la Torre del Compte, previstes per a d'aquí a dos anys.

Tant en la seua breu visita a Casp com durant el seu passeig pels carrers de Maella, el ministre mallorquí es trobà amb la presència persistent i bullanguera de nombrosos ciutadans amb cartells i pancartes contraris al transvassament de l'Ebre i contra els grans embassaments previstos en el Pacte de l'Aigua. «Si beus aigua de Yesa, pixaràs sang del Pirineu» –deia una d'elles.

DIARIO DE TERUEL-MARIBEL SANCHO

Jaume Matas a Maella amb Josep Maria Puyol

Dinar de germanor

Un altre ambient més favorable i receptiu va trobar el ministre en el restaurant La Bombilla, casa fundada el 1908, de Maella, on compartí taula i estovalles amb 300 comensals, alcaldes i regidors de la zona, la majoria del PP, pagesos, cooperativistes, secretaris dels pobles de la comarca i membres de la junta del Sindicat Central de Regants del Matarranya.

El president d'aquesta última entitat, el maellà Josep Maria Puyol, intervengué al final del dinar per agrair al Ministeri de Medi Ambient les obres realitzades al llit del Matarranya, després de les tempestes i riuades succeides els dies 22 al 24 d'octubre de l'any passat, «i que suposà la ràpida reposició, amb actuacions en assuts i trams de sèquies en tota la conca, en un temps rècord que ha permès que el riu estès en condicions per a la campanya agrícola del 2001».

Puyol també reclamà al ministre que «la gent vol veure realitats com les màquines treballant en la construcció de les basses d'emergència, que són el fruit de l'acord de totes les parts implicades, polítiques i socials, plasmat en els Acords de Favara signats el 3 de novembre de l999».

«El Matarranya –continuà Puyol– està donant un exemple a l'Aragó i a la resta de les Comunitats de l'Estat espanyol, de com s'ha de tractar tot el referent a actuacions en temes hidràulics en aquest país: negociant sentats tots a una taula, l'Administració de l'Estat, la DGA, Ajuntaments, Regants i Grups Ecologistes, amb la voluntat de treballar per un futur millor per a les generacions vinents».

Finalment, el president del Sindicat Central de Regants del Matarranya reclamà al ministre que trague, el més aviat possible, els projectes de regulació del Pantà de la Freixneda-la Torre del Compte, «recolzats i aprovats per tota la conca el 22 de març de 2001 a la Freixneda, per a que totes les parts implicades puguem estudiar-los i debatre'ls arribant a acords reals per a tota la conca».

Animada presentació a Fraga del llibre de Mariano Gistain sobre la discoteca Florida

■ **Màrio Sasot**

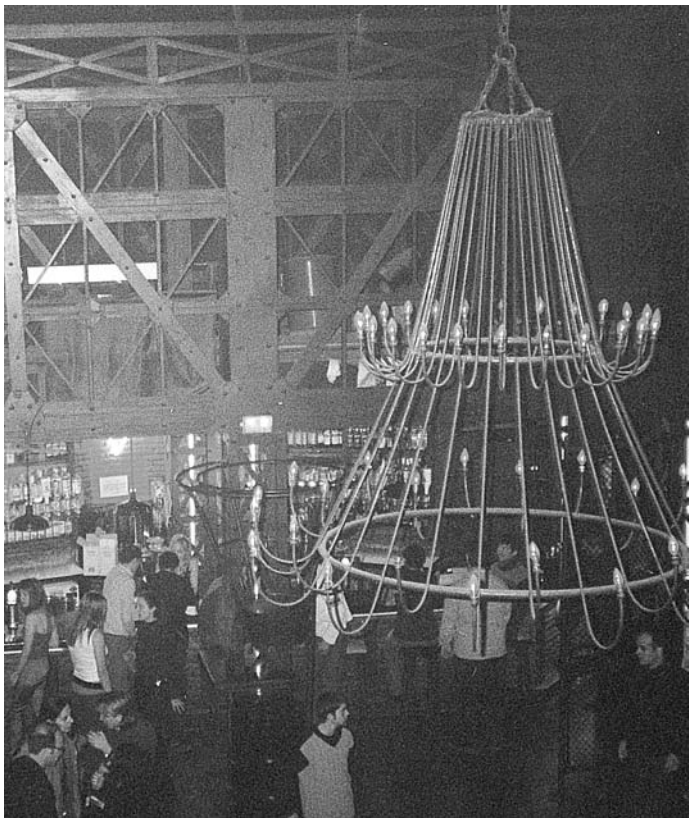

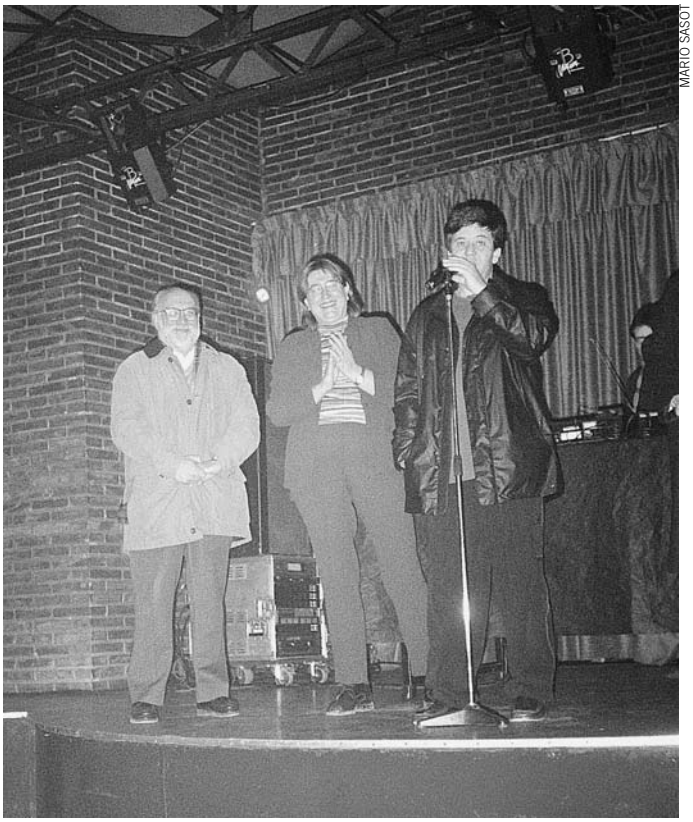

MÀRIO SASOT

Presentació del llibre de Mariano Gistain a la discoteca Florida de Fraga

El passat dissabte 16 de febrer es va presentar en el seu lloc natural, la discoteca Florida 135, el llibre de Mariano Gistain *Florida 135: Cultura de Club*, sobre aquest veterà i important local cultural i d'oci del Baix Cinca, publicat per la Institució Fernando el Católico de la Diputació de Saragossa i l'Obra Cultural d'Ibercaja.

Després d'un primer intent durant el mes de desembre, quan les fortes nevades caigudes a Fraga impediren la celebració de l'acte, nombroses persones especialment vingudes des de Saragossa en dos autocars (gent del món de la cultura, l'art, la universitat, la política i el periodisme, amics incondicionals del periodista i escriptor barbastrenc Mariano Gistain), i poques, molt poques, de les persones fragatines col·laboradores en la confecció del llibre, acudiren el dia 16 al local propietat de la família Arnau per a acompanyar a l'autor i als patrocinadors del llibre.

En primer lloc intervingué Joan Arnau fill, el qual va agrair el recolçament que per a portar endavant el projecte de la Discoteca Florida fins a elevarla a nivell internacional, suposà «el tenir un pare tan modern i comprensiu». També recordà l'impuls i el suport moral rebut que l'actual alcalde de Fraga, Vicente Juan, donà al projecte cultural que suposà la discoteca «en moments que des d'alguns sectors es veia amb recel, suspicàcia i prejudicis la nostra tasca empresarial».

Joan Arnau pare destacà el fet que «per primera vegada, les institucions aragoneses s'han fixat i han valorat la important tasca cultural i d'oci que estem duent a terme des de Fraga per a millorar la cultura i la joventut d'Aragó».

Román Alcalá, màxim responsable de l'Obra Social i Cultural d'Ibercaja, entitat patrocinadora de la col·lecció Biblioteca Aragonesa de Cultura, a la qual pertany el llibre de Gistany, destacà l'esforç i el repte que suposa per als seus promotors «editar un llibre al mes sobre temes de palpitant actualitat i interès per a la cultura aragonesa com és aquest llibre que ens ocupa».

Gonzalo Borrás, director de la Institución Fernando el Católico, manifestà que «hem fet una aposta molt plural per a ampliar el camp de la cultura a altres realitats no reflectides fins ara en els llibres, com és el cas d'aquesta cultura de club».

Eloy Fernández Clemente, director de la col·lecció, agraí i destacà el mèrit «de tots els que treballen per un tipus de diversió que no té per què ser cutre ni violenta».

Mariano Gistain va mostrar el seu agraïment «a tota la gent que ha parlat en aquest llibre, perquè el meu llibre és un llibre essencialment de testimonis. Jo m'he limitat a agafar-los amb la gravadora i reproduirlos».

Un cop finalitzaren els discursos, els assistents, provistos d'una copa de xampany i un pastelet obsequi de la família Arnau, pugueren visitar els diferents espais de la «disco» i, vora dels dos quarts de dues de la matinada, els visitants saragossans tornaren cap a casa en autobús.

L'HAM

Santiago

Santiago Escándil, de cultura nacional-catòlica sense reciclar, col·labora amb *La Voz del Bajo Cinca*. No el llegeixo, el fullejo. Opina a la pàgina 3 de *La Voz*, que omple de moralina rància. Mai havia tocat el tema de la llengua, però havia amenaçat de fer-ho. Finalment, ho ha fet. Aprofitant l'eslògan dels autobusos de circumval·lació de Fraga –FRAGA, PLENA DE VIDA– i després de fer una crítica al govern local del PSOE, a què té dret i de què no vull parlar, llança la següent andanada: «L'últim aspecte a comentar és el nou pas que es dóna cap a la catalanització del nostre fragatí amb la paraula «PLENA» –ell pensa que caldria posar pllena–. Molt subtil, totalment en línia amb la política lingüística del partit que domina el nostre Ajuntament cap a la cooficialitat. I, com a sempre, d'amagat (!!), com guanyant passes a *traïció*, amb *nocturnitat* i *traïdoria*». I per exposar la raó de proclamar-se contra la *catalanització*, llança aquesta *perla*: «No m'agradaria dependre lingüísticament d'un grup nacionalista i excloent (CiU), que ha convertit la llengua en el millor estendard del seu fet diferencial, per tal d'aconseguir, més prompte o més tard, la independència de la resta d'Espanya».

El senyor Escándil, estimat lector, diu subtilment que es comença escrivint en català normatiu i s'acaba sent independentista i desintegrador de *la madre pàtria.. Igualico, igualico, que el difunto de l'agüelico!*

Josep Galan

FECSA-ENDESA invertirà 112 milions al Baix Cinca

■ **Jaume Casas**

La Companyia FECSA-ENDESA invertirà més de 673.000 euros (112 milions de pessetes) per tal de millorar la qualitat del Servei a Fraga i a la comarca del Baix Cinca. Les actuacions a realitzar es van presentar en una recent reunió entre responsables de la Companyia, l'alcalde de Fraga, Vicent Juan i representants de l'Associació Empresarial Intersectorial del Baix Cinca. Entre les inversions anunciades per FECSA-ENDESA, hi destacava la substitució dels dos transformadors de l'estació receptora de Fraga, que passaran de 15 a 40 MVA cada un. Així mateix, està prevista la construcció d'una nova línia des de l'estació receptora de Seròs, cosa que suposa una alternativa a l'alimentació actual des de la línia del Castell de l'estació de Fraga. Aquest nou traçat millorarà la qualitat del servei als clients del barri de Llitera i del polígon industrial d'eixa zona. També es construirà una nova línia per millorar el servei als clients de la zona industrial de la carretera de Seròs, així com la construcció de la nova Estació Receptora d'Alcolea de Cinca. Totes aquestes actuacions permetran que existeixin sempre diverses fonts d'alimentació per al subministrament de llum a eixes zones.

RICARD SOLANA

Vista de Fraga des de la carretera de Saidí

L'Associació Empresarial Intersectorial del Baix Cinca i l'Ajuntament de Fraga havien sol·licitat a FECSA-ENDESA una reunió, per tal d'analitzar la problemàtica del subministrament elèctric en aquesta zona i conèixer els plans de futur que té la companyia per a aquesta comarca. L'Associació Empresarial Intersectorial va remetre a la companyia elèctrica una reclamació pels danys patits per diferents empreses fragatines com a conseqüència de l'apagada de llum del passat 31 d'octubre, una apagada que es va prolongar per espai d'unes cinc hores i va afectar tot el corredor comprès entre l'Estressana-la Concepció i el Fondo de Llitera. Als afectats els va amoïnar especialment que, en aquella ocasió, fallessin les dos línies elèctriques disponibles a la zona. A banda dels danys causats per aquell tall de subministrament elèctric i per la possibilitat que es repeteixin eixos talls, els empresaris fragatins mostraven la seua preocupació pels canvis que ha efectuat la companyia elèctrica i que poden afectar el futur econòmic de la comarca, no solament perquè no s'estiguin realitzant les inversions necessàries per tal de garantir el manteniment de l'actual sistema elèctric, sinó per la dificultat per a instal·lar o ampliar empreses que necessiten d'una major capacitat elèctrica.

L'alcalde de Fraga, Vicent Juan, ha valorat positivament el compromís de FECSA-ENDESA, ja que «les actuacions previstes milloraran la qualitat del servei a les zones industrials del barri de Llitera i de la Concepció i carretera de Seròs i pareix que es garanteix la solució a aquests problemes, tant de present com de futur, amb línies alternatives per evitar talls de subministrament i una major potència per atendre totes les demandes presents i d'un futur immediat». Vicent Juan mantindrà pròximament una nova reunió amb responsables de la companyia elèctrica per tal d'abordar qüestions que afecten més directament el servei que presta FECSA-ENDESA a la localitat de Fraga.

Els Casals porten un centenar de persones al Delta de l'Ebre

■ **Guillem Xacon**

GUILLEM XACON

Els Casals Jaume I de la Franja van organitzar el passat 23 i 24 de febrer una eixida naturalista al Delta de l'Ebre. La convocatòria fou un èxit de participació i organització i un centenar de persones d'arreu les nostres comarques van fer descoberta de la fauna i flora del delta més important dels Països Catalans, ara amenaçat pel Plan Hidrológico Nacional. Atès l'acceptació d'aquesta primera excursió, del programa anual de descoberta del nostre patrimoni natural creat pels Casal Jaume I, es repetirà l'anada al Delta el vinent 23 i 24 de març i l'agenda continuarà amb excursions al Penyagolosa, el Matarranya, el Fondo d'Elx, l'Aiguabarreig, el Carxe, Prat de Cabanes-Torreblanca, Fredes, la Font roja i l'Albufera de València, entre d'altres.

Més informació a:
franja@acpv.net

Pessimisme

■ **Pep Labat**

> «En el curs de la vida que hem viscut hi ha hagut alguns progressos […]. Ara, el progrés moral […] jo no l'he vist mai enlloc en el curs de la meva vida.»
>
> Josep Pla
> *Notes del capvesprol* (1976)

Una bona amiga, llicenciada en Història, una vegada em va fer aquesta reflexió: si analitzes els fets més importants de la història veuràs que l'home ha progressat considerablement en la tècnica, però ha estat incapaç d'avançar tan espectacularment en el camp de la moral. Anys més tard, aquest mateix pensament el vaig trobar en una obra de Pla. Certament, fets com el debat que s'ha originat al voltant de la indumentària de la nena marroquina ens pot fer pensar que caminem en cercle. Personalment el que més m'ha sorprès del cas és la falta d'unanimitat dintre dels partits polítics, sobretot en els d'esquerra. Uns apel·laven directament la llibertat religiosa «fixada amb foc» a la Constitució i toleraven (o amaven) el mocador de Fàtima; els altres, amb una dosi d'estat laic adulterada de paternalisme rebutjaven la peça i s'erigien en salvadors de la nena, presumiblement oprimida pel pare, per dona i per petita. I no dic que aquest no sigui el cas…! Ara bé, el que em sembla més trist de tot aquest afer és la desorientació que mostren els nostres polítics davant la multiculturalitat, que ens porta i ens portarà la immigració. La improvisació també deu ser un precepte constitucional. Sembla que haurem de córrer i treballar la nit prèvia a la inauguració. Fins quin punt estem preparats tècnica i moralment per un món tan divers com el que tenim a les nostres portes? Francament avui m'agradaria perdre la fe en Pla.

Activitats de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA

Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA, entre les entitats promotores de l'Ateneu Cultural de Fraga

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA és una de les sis associacions que patrocinaran a Fraga la creació d'un ateneu cultural. L'objectiu principal d'aquesta nova entitat serà el d'impulsar tot tipus de projectes culturals en el marc de la comarca del Baix Cinca. Els grups que apadrinen l'Ateneu Cultural són molt diversos i exerceixen la seva acció en àmbits molt variats: Associació Lo Pont (immigrants), Consell de la Joventut, Grup d'Art, Associació de Veïns i Amics del Casc Històric, Grup de *Gegan-ters* i l'IEBC.

Aquesta iniciativa ha estat motivada per la poca activitat cultural que es genera a la capital de Baix Cinca (institucional o particular), per la manca de projecció social d'aquest tipus d'accions i per l'escassa iniciativa de la societat civil, fet que origina una excessiva dependència de l'administració. Segons les entitats fundadores de l'Ateneu Cultural, les raons principals d'aquestes mancances rauen en la incapacitat d'assumir la diversitat i en l'absència d'un referent anterior en el terreny de la cultura (Ateneu, Orfeó, etc.). Per això, aquesta nova associació potenciarà activitats conjuntes entre les entitats abans esmentades, intentarà influenciar en les institucionals, etc. La filiació de diferents grups al projecte exigeix l'acceptació dels principis fonamentals de cada entitat per part de les altres. Per exemple, cap d'elles es podrà declarar racista, en contra del català, valorarà positivament el casc històric des del punt de vista social i patrimonial, etc.

El projecte Ateneu Cultural s'ha donat a conèixer amb l'organització d'un concurs-exposició de fotografies de la nevada del passat desembre a la comarca del Baix Cinca.

L'IEBC recolzarà el premi literari escolar «Desperta Ferro!»

Per acabar, cal esmentar que l'IEBC va acordar en la darrera assemblea ordinària recolzar la 15a convocatòria del premi de literatura infantil «Desperta Ferro!». Aquest certamen literari infantil i juvenil, que es convoca a la primavera, s'ha convertit en l'activitat més clàssica dintre del calendari anual dels estudiants de català de la Franja.

Pep Labat

Deu anys de l'Aula de Natura del Baix Cinca

■ **Guillem Xacon**

Enguany fa deu anys que l'Aula de Natura del Baix Cinca i de l'Aiguabarreig va començar a impartir les seues jornades de camp i estades adreçades a col·legis, centres educatius especialitzats i estudiants de biologia.

El projecte, impulsat aleshores per un sarpat de jóvens naturalistes i educadors ambientals, ha fet del Baix Cinca i de la confluència dels seus rius un lloc d'obligada referència.

L'Aula de Natura, ubicada físicament a Mequinensa des de l'any 1996 gràcies al recolzament del seu Ajuntament, és un dels centres més visitats de l'Aragó amb unes sis-mil visites anuals.

Tanmateix es dóna una circumstància paral·lela, 10 anys d'educació ambiental en català, en unes terres on els habitants no tenen garantits els drets mínims culturals l'Aula de Natura de l'Aiguabarreig ha estat un pal de paller de les llibertats lingüístiques dirigides especialment al dret dels xiquets a conèixer el seu patrimoni natural en la seua llengua, dret que hores d'ara continua negant el govern de l'Aragó.

Finalment cal destacar que des de l'any passat la Franja compta amb una segona escola de natura, la Ramon Vives, situada a la vora de l'embassament de Santa Anna al terme municipal de Castellonroi, a la Llitera. Un nou centre estable on també la llengua vehicular és la pròpia de la terra, el català.

Ambdues aules participaran en el proper Congrés de Medi Ambient i Municipalisme, a Palma de Mallorca.

GUILLEM XACON

L'EBA i l'IEBC participaran en la Primera Escola d'Estiu Naturalista dels Països Catalans. La Institució Catalana d'Història Natural al País Valencià ha organitzat pel proper mes de juliol a Penyagolosa la que serà la Primera Escola d'Estiu de Natura dels Països Catalans.

Tot un mes de formació i recerca en múltiples disciplines de la biologia, dirigit per catedràtics i professors de biologia. Juntament amb la ICHN col·laboren diferents universitats de Catalunya, País Valencià, Illes Balears, Catalunya Nord i Andorra, la Societat Balear d'Història Natural i de les nostres comarques l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca.

Els socis d'ambdues entitats o dels Casals Jaume I tenen becada l'assistència.

ESTAMPES RIBERENQUES

Revista *URC*

■ **Francesc Serés**

Per diferents motius, tots ells interessants, cal que des de *Temps de Franja* ens fem ressò de la revista *URC*, editada per La Paeria i per l'editorial Pagès Editors.

En primer lloc, per felicitar-nos perquè una revista com aquesta hagi tingut el detall de dedicar un número a la literatura de la Franja, a les escriptores i escriptors que viuen o que han nascut a l'Aragó catalanòfon.

Hem de qualificar d'encert el treball que ha dut a terme la coordinadora d'aquesta edició, Mercè Ibarz, no només pel que fa a la vessant literària, si no també per tot el seguit de col·laboradors que ha aconseguit embarcar, així com per la qualitat del projecte. És bo observar que des de fa temps en molts llocs de Catalunya es comença a veure la Franja amb molt interès i curiositat i també, perquè no dir-ho així, amb ganes de compartir allò que s'estiga disposat a donar i a rebre.

Crec, sincerament, que llegint els comentaris de Josep San Martín, Anna Sàez, Ramon Sistac, Guillem Chacón o Vicent Partal, per no anar als més estrictament literaris, podem pensar que hi ha alguna cosa que està canviant a la Franja: de vegades cal un catalitzador com aquest per veure les reaccions que amb el temps es van produint, per fer visibles les opinions. A molta gent que ens interessen aquests temes, ens succeeix el que ens succeeix sempre que parlem d'aspectes que encara no estan assumits, que el fet literari ens serveix per pensar en altres coses, en l'educació, en l'administració, en què puguem dotar a l'estès ús social del català a la Franja d'instruments institucionals sòlids, en les lleis, etc…

No obstant això, i ho voldria deixar clar, cal dir que si alguna sensació s'extreu de la revista, aquesta és la d'un intent de pensar des de la normalitat. Normalitat en l'escriuré i en el llegir que contrasta amb les molèsties que es prenen alguns per tal de malmetre una llengua que també és seua. Em refereixo a la manca absoluta de llibres en català a les nostres biblioteques quan ja hi ha una generació de xiques i xicalles joves que saben i volen llegir en la seua llengua; em refereixo al fet de les signatures i de les pintades; em refereixo a l'immobilisme de determinats sectors que no han entès que hi ha una llengua pròpia del territori, o potser ho han entès massa bé i per això la volen finiquitar… Una llengua necessita gent que la parli i també gent que l'escrigui, tan senzill i a la vegada tan complicat com això, com quan en Pla deia que ell estava al seu país si al dir bon dia l'altre li contestava bon dia.

«Gent, terra, paraules», el títol d'aquest número de la revista *Urc*, ens diu ja moltes de les coses que pensem els que creiem que els límits dels nostre món són els límits del nostre llenguatge, que no habitem un país sinó una llengua. Penso que el recull de textos i d'opinions que s'apleguen a *Urc* parlen de tots nosaltres, no només d'aquells que escriuen, crec que us hi veureu reflectits. Si la llegiu crec que trobareu moltes de les idees que a tots ens barrinen pel cap. No és aquest l'objectiu de tota bona publicació?

Entrevista a l'alcalde de Faió

«El meu programa de govern é

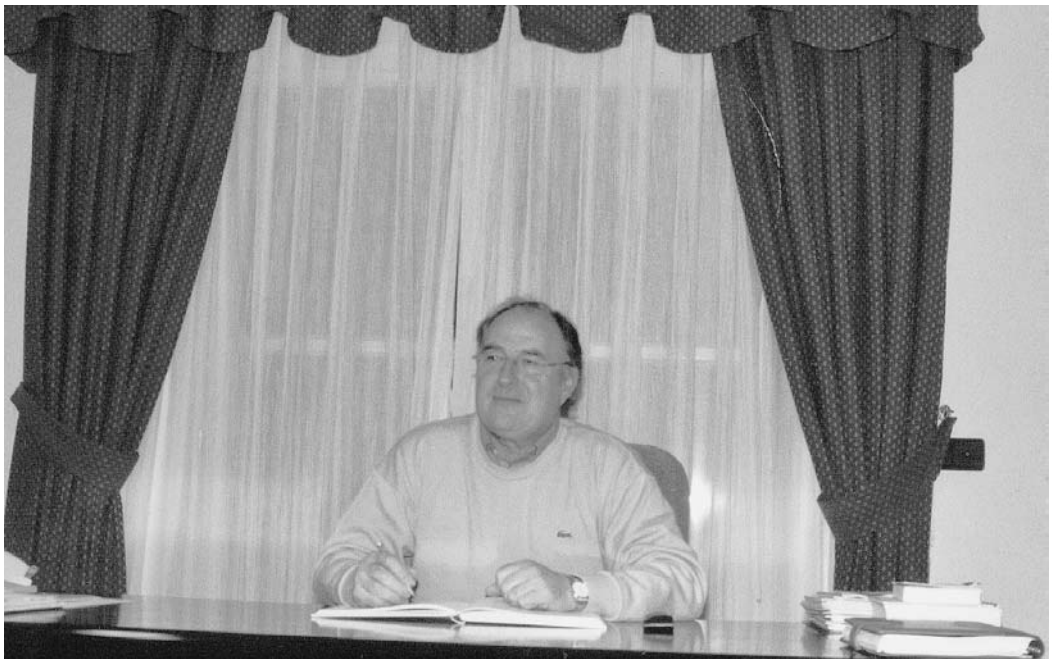

DANIEL MAZA

José Arbonés (Pepe), com el coneixen familiarment a Faió, té cinquanta-cinc anys i mai havia estat en política. La seua vida era tranquil·la, entre la família, el seu treball de dirigir una empresa de robes esportives, on treballen unes quaranta persones i el que a set una constant en la seua vida, la música. Durant estos anys ha format part de totes les orquestres i conjunts de Faió, gua-nyant l'any 1969, un primer premi cantant a l'Orquestra Meravella a la discoteca La Florida de Fraga. La música li va permetre conèixer a molt bones persones, entre els que destaca Manolo Vidal de Nonasp.

Pregunta: Després d'estar governat Faió per un Ajuntament socialista durant vàries legislatures, es va presentar a les últimes Eleccions Municipals encapçalant la candidatura del Partit Popular. Que és lo que el va decidir a donar este pas?

Resposta: Per a treballar pel desenvolupament de Faió. Crec que té moltes possibilitats tant agrícoles com turístiques. Tot això estava recollit a un projecte denominat "Faió cree el seu futur".

P. Em pot explicar quins són estos projectes?

R. Un any abans de les passades eleccions, (una vegada vaig decidir d'acord amb la meua família presentar-me, no per idees polítiques sinó per treballar per Faió), vaig anar contactant amb gent que mai havia estat a cap candidatura i vam pensar que els tres fronts amb que devíem treballar pel futur de la població devien ser els següents:

«Cal aprofitar per al turisme el potencial del riu».

Millorar les comunicacions per carretera: Fer un pont sobre l'Ebre que ajuntés el marge esquerre del riu, on tenim mil sis-centes vuitanta hectàrees de terra, expropiades per l'empresa Enher quan es va construir la presa de Riba-roja, aptes (pel microclima de la zona) per a la plantació d'arbres fruiters. Sempre que Endesa, actual propietària, amb la que estam negociant s'avingue a revertir-les a l'Ajuntament.

Un altre, el turisme, aprofitant el potencial del riu. Tenim que promocionar la pràctica dels esports nàutics, com la vela, la pesca i tot allò relacionat amb el riu. A més de dotar a la població d'infraestructures com poden ser un passeig de ribera que vaigue des del riu Matarranya fins el que era l' antic poble de Faió, (ja ho hem demanat a la CHE). També estam juntament amb l'INEM posant en marxa la construcció d'un hotel als antics habitatges de RENFE, on també hi estiga un centre d'Interpretació de la Naturalesa, el Centre del Llaguter i volem recuperar un manantial que discorria prop del poble vell.

Finalment l'agricultura, ja que és un contrasentit que el poble estigue voltat d'aigua i tot el terme municipal sigue de secà.

P. Parlant de la promoció del riu, creu que seria bona cosa comunicar a Faió i Nonasp, fent una carretera per la vora del riu Matarranya?

R. Crec que seria molt important, per això ja hem parlat del tema amb Joaquín (l'alcalde de Nonasp), i pensam que en un temps raonable acabarem comunicant els dos pobles seguint el curs del riu Matarranya. De moment està en projecte un camí forestal. Els tècnics de la DGA s' han mostrat favorables a la seua construcció sempre que se siga respectuós amb el medi natural.

P. Que en pensa de la creació als termes de Faió i Nonasp d'una ZEPA?

R. Si com ens han donat a entendre des de la DGA, això no perjudica el futur desenvolupament turístic, agrícola o ramader, en principi acceptaríem, clar que tot això no està escrit i la nostra inquietud és que a l'hora de la veritat les coses siguen d'una altra manera de la que ens han dit.

«El tema de Faió a la Comissió de Drets Humans, està paralitzat».

P. L'any passat va sol·licitar la comparecència a les Corts d'Aragó per explicar als diputats la situació de Faió. Com està al dia d'avui aquest tema?

R. El tema està parat de moment, perquè després d'haver acordat una data per parlar davant la Comissió de Drets Humans, hores abans de la comparecència vaig rebre un telegrama en el que s'em

es treballar pel poble»

comunicava la seua suspensió davant el vot contrari dels parlamentaris del grup socialista i del PAR. Pareix ser que els motius per no ser escoltat han de veure en què jo, a la documentació que vaig entregar mencionava el perjudici que per a Faió representa l'actual repartiment del cànon energètic. A més del deute històric que Enher i les diferents administracions tenen amb la població. Faió es va sacrificar, perquè els altres progressen i a canvi no es va rebre res. Al ser abandonat per les institucions, van haver de deixar la població uns 1800 veïns.

«És un contrasentit que tot el terme municipal siga de secà».

P. No podíem deixar esta conversa sense parlar de la futura Comarca de Casp. Quina opinió té al respecte?

R. Veig complicada la constitució de la Comarca, davant la falta d'acord de Casp amb el nom: «Bajo Aragón Zaragozano», amb el que estàvem d'acord els representats de les altres poblacions.

Tampoc en la reunió per la distribució de les inversions per turisme. Després d'hores de negociacions no van arribar a cap conclusió, degut que Casp estimava que es devia fer segons el número d'habitants, mentre que els altres pensaven que es devia de repartir de manera que tots els pobles disposessen dels mateixos diners, ja que l'opció de Casp, jo crec que no és justa.

P. Des de l'Associació d'Amics de Nonasp, venim reivindicant que ja compartim (Faió, Nonasp, Favara. i Maella), llengua i història comuna, la constitució de la Comarca del Baix Matarranya. Creus que hi ha, alguna possibilitat?

«Estic per tot el que siga conservar la llengua vernàcula i que no acabo desapareixent».

R. Jo a una reunió vaig deixar caure el tema, dient que caldrie si més no, pensar en la constitució d'esta comarca, per tal que els de Casp reflexionessen, ja que devie de ser la primera en constituir-se i serà l'última, i de seguir així, ja veurem si es crearà.

P. M'agradaria saber la teua opinió sobre la futura Llei de Llengües?

R. Crec que tot el que siga conservar la llengua materna esta bé. Penso que a Faió sempre hem parlat d'una forma que jo no catalogo de dialecte, sinó de subdialecte del català. No es pot posar elements de divisió. Penso que no és massa bo, jo estic per tot el que siga conservar la llengua vernàcula i que no acabo desapareixent. Si la cooficialitat ha de suposar uniformitzar totes aquelles poblacions que no tenim recollida en un llibre la nostra llengua com Faió, esta desapareixerà, jo ho veig així.

Daniel Maza

José Arbonés, la raó i la memòria

Mariano Gistaín

José Arbonés, alcalde de Faió, està empenyat que el seu poble recupere quelcom del que el van robar el 1967. A l'Aragó hi ha hagut molts sacrificats en ares del negoci hidroelèctric, i Faió ho va perdre tot. Aquest home que ha aconseguit muntar una fàbrica de banyadors d'alta competició i apuntal·lar un indici d'esperança en una vila condemnada a l'oblit, intenta, ara, amb uns modals exquisits i la tenacitat que dóna tenir la raó, que es reconegue l'espoli i l'amputació que sofrí sota el franquisme un poble i una memòria.

Les Corts d' Aragó continuen donant llargues a José Arbonés, però ell no recula, segueix insistint. Aquell brutal sacrifici cal recordar-lo, i s'ha de pagar una restitució.

Així descriu José Ramón Marcuello la situació: «Un pueblo desalojado de madrugada a punta de mosquetón y tricornio, bajo la terrible mentira de que la presa de Mequinenza se estaba viniendo abajo. Aquella madrugada –17 de noviembre del año 1967–, Fayón tenía 1.800 vecinos, campos, huertas en el Matarraña, minas de carbón y decenas de laúdes cuyos patrones vivían del transporte por el Ebro. Hoy, casi cuatro décadas después, Fayón tiene menos de 500 habitantes, los campos al otro lado del río –lo que obliga a sus cultivadores a un rodeo de unos 40 kilómetros–, una huerta sin agua, una memoria documental sepultada en el fondo del pantano de Ribarroja (...) y una piscina que, como un insulto a la institución provincial que la proyectó y financió, pierde casi una cisterna diaria por una grieta que nadie acierta a reparar». (Trébede, nº 55, setembre 2001).

José Arbonés és un empresari curtit en una Barcelona durísima. Ha aconseguit un triomf d'antologia: muntar una indústria única en un lloc remot i aïllat, viure en el seu poble i evitar que quaranta persones sucumbeixen a l'emigració.

Ara ha emprès un altra epopeia, una altra lluita desigual per la dignitat i la memòria: amb la mateixa constància que emprà per a aconseguir dominar l'acordió, s'ha proposat que les institucions d'Aragó i d'Espanya –potser també les d'Europa–, reconeguen el sacrifici del poble antic de Faió i el reparen. Son pare fou llauter, i per a comprar-se aquell acordió hagué de fer un gran sacrifici econòmic. José Arbonés era un xiquet aquella nit terrible de la inundació, però mai ha oblidat als homes, inclòs el seu pare, que van anar amb una barca a salvar els sants de l'església. Aquesta lluita no va ser gens fàcil, però José Arbonés té la força tranquil·la de la raó i la memòria. I no està sol.

DESPERTA FERRO

Música

L'amic Miquel Blanc, en el seu darrer llibre, *Històries i romanços (Calaceit entre 1880 i 1930)*, parla de la Banda de Música fundada a Calaceit a finals del segle XIX, que va subsistir fins al voltant de 1960. Els historiadors de la Franja parlen molt poc de la Història de la Música als nostres pobles. Sembla que a diferència de la literatura, la història o l'art, la música no és important. Però en tots els temps ha jugat un paper molt destacat en la societat de les nostres viles i pobles. Al llarg de la història hem tingut músics i compositors molt importants, sobretot en música sacra. Seria convenient que els historiadors s'ocupessin del tema i donessin a conèixer grans figures de músics i compositors de la Franja.

Amb tot, avui, en totes les comarques de la Franja hi ha un gran moviment amb la creació d'escoles de música que han donat pas a grups d'una gran qualitat: rondallers, conjunts de rock, grallers i, sobretot, agrupacions de cant coral. No fa gaire, els xiquets de la coral de Fraga van poder cantar amb d'altres de la resta dels Països Catalans i gravar un disc amb Lluís Llach. I el 16 de març, en l'Eurocongrés 2000, amb la inauguració a Tarragona de l'àmbit de la Història i Projecció de Futur, actuaran conjuntament les corals de Beseit i Calaceit en un acte solemne presidit per les autoritats d'aquesta ciutat.

La música denota, en els pobles i societats on és present, una gran sensibilitat i unes maneres concretes d'actuació, que no podien mancar en els pobles de la Franja. Esperem i desitgem que aquest moviment, que des de fa un temps ha arrelat en la major part dels nostres pobles, aviat doni importants fruits.

Joaquim Montclús

El Montsec, on l'Aragó i Catalunya es donen les mans:

L'agermanament esperat

■ **Enric Marqués**

Miquel Gracia, com a President de la Mancomunitat de la Ribagorça Oriental, Estanis Felip, com a Sotspresident Primer del Consorci del Montsec i Delegat Territorial de la Generalitat a les Terres de Lleida –a banda, a més de ser batlle de Ponts–, així com el Delegat de la DGA a Osca, Álvaro Calvo, van firmar, a Benavarri, el passat 7 de febrer, un conveni d'acord per fixar uns criteris que possibiliten un aprofitament econòmic conjunt i de manera ordenada dels recursos naturals, paisatgístics, culturals (la llengua comuna catalana n'és un bon exemple), etc…, de tota la serralada del Montsec i l'embassament de Canelles.

J.L. ACÍN. ARCHIVO PRAMES

Ermita de Santa Quiteria i Sant Bonifaci al Montsec
(Foto restaurada per Prames)

Tot i ser una declaració de bones intencions entre les dues vores del riu Noguera Ribagorçana, és una mostra d'unificar en una sola veu l'aprofitament turístic d'esta zona privilegiada del Pre-Pirineu, on el Congost de Mont-rebei és un punt de partida sobre el qual hi ha una proposta de petició a la UNESCO per declarar-lo Patrimoni de la Humanitat, juntament amb la resta de la serralada i sobre la que caldria una reflexió per saber en quin percentatge beneficiaria el territori una resposta positiva.

A l'acte previ a la signatura del conveni, va tenir lloc una reunió de treball on eren presents representants de la Mancomunitat, del Consorci, de FECSA-ENDESA, Fundació i Païsatge, CHE, Amics del Montsec, Associacions de Pescadors… etc.

«La unió de les voluntats ací expressades, i l'esforç col·lectiu» faran possible que açò, tot plegat, siga una realitat. La primera pedra està posada?

El pressupost municipal de l'Ajuntament del Torricó puja a 1,4 milions d'euros

■ **Anna Enjuanes**

La corporació municipal del Torricó ha aprovat el pressupost de despeses i ingressos per aquest any que ascendeix a 1.456.438 euros, amb el vot favorable del PSOE i l'abstenció del PAR. El document econòmic va ésser presentat per l'alcalde, Salvador Plana, que els va qualificar de «exactes i rigorosos».

Els pressupostos contemplen en l'apartat d'inversions l'acondicionament del Centre de Dia de la localitat. El centre consta de dos plantes, a la planta baixa hi ha el magatzem, cuina, menjador, saló de dia, bugaderia, i dispensari mèdic. A la planta primera hi ha les habitacions amb bany per a disset persones. Segons va explicar l'alcalde, el centre cobrirà el buit que hi ha entre els casos que atén el Servei Social d'Asistència a Domicili de la Mancomunitat de la Llitera i les persones majors que es valen totalment perquè tenen l'ajuda de la seua parella o dels seus familiars.

També la continuació de l'asfaltat dels camins rurals del Vedadet, Emprius, Esplús, Sant Bartomeu, a més de la segona fase de reparació de façana de l'església. Així mateix les obres de remodelació del parc de l'ermita de Sant Bartomeu, la primera i segona fase del col·lector d'aigües residuals. Aquestes obres s'emmarquen dintre del Pla Provincial d'obres de la Diputació Provincial d'Osca.

15è Premi de Literatura Infantil DESPERTA FERRO!

Fraga, 4 de maig de 2002

BASES

1. Les obres han de ser originals i escrites en català.

2. L'extensió serà d'un mínim de dos folis per una cara i a les categories C i D les narracions es presentaran obligatòriament, mecanografiades a doble espai.

3. El tema serà de lliure elecció, podent anar acompanyat d'il·lustracions que hi facin referència.

4. El gènere literari d'aquest concurs és la prosa.

5. Les obres vindran signades per l'autor especificant-hi el curs escolar, el centre docent i l'adreça personal amb el número de telèfon.

6. Els originals es presentaran abans de l'1 d'abril de 2002 a l'apartat de correus núm. 30, 22550 TAMARIT DE LLITERA.

7. El lloc dels premis es comunicarà oportunament.

PREMIS

Categoria A: 9-10 anys
1r Premi: un equip de fotografia i lot de llibres.
2n Premi: un mini-cassete amb auriculars i lot de llibres.

Categoria B: 11-12 anys
1r Premi: una agenda electrònica i lot de llibres.
2n Premi: un sac de dormir i lot de llibres.

Categoria C: 13-14 anys
1r Premi: una tenda de campanya i lot de llibres.
2n Premi: una bossa de viatge i lot de llibres.

Categoria D: 15-16 anys
1r Premi: una minicadena musical i lot de llibres.
2n Premi: un equip de dibuix tècnic i lot de llibres.

CONCURS DE CARTELLS

1. Poden participar-hi tots els alumnes dels instituts de la Franja.

2. Cada concursant podrà presentar solament un original.

3. Les obres han de ser originals i inèdites, el tema serà lliure i el format vindrà presentat en disseny vertical.

4. El títol del cartell serà 15è Premi de Literatura Desperta Ferro!, amb els caràcters gràfics i disseny a lliure elecció de l'autor.

5. Juntament amb el nom de l'autor s'hi indicarà l'adreça i el número de telèfon particular i el de l'escola.

6. El jurat es compondrà de membres de l'associació, mestres i periodistes.

7. Els treballs es podran enviar directament a l'apartat de correus núm. 30 de Tamarit de Llitera (CP 22550) o mitjançant el mestre de català del centre docent que correspongui.

8. La data límit d'arribada serà el 3 d'abril.

9. El veredicte, que serà inapel·lable, es farà públic a través dels mitjans de comunicació.

10. El cartell guanyador quedarà a determini de l'Associació de Consells de la Franja que en farà lliure difusió.

11. L'autor del cartell guanyador rebrà un premi de 5000 pts. i un obsequi el dia del lliurament de premis del concurs literari.

12. Qualsevol detall no previst en aquestes bases serà resolt per l'organització.

13. La participació en el Concurs pressuposa l'acceptació d'aquestes bases.

Convocat per:
L'Associació de Consells Locals de la Franja
per als alumnes d'ensenyament primari i secundari

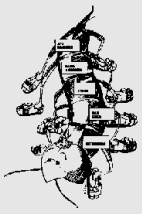

Per a més informació i correspondència adreceu-vos a:
Associació de Consells Locals de la Franja
Apartat de correus 30 • 22550 Tamarit de Llitera

TOT ENSENYANT LES DENTS

Llançar la primera pedra

■ **Ramon Sistac**

Hi ha coses que em fan perdre la gana, i que conste que, tractant-se de mi, això és difícil. Per exemple, me la fan perdre els salvapàtries i els salva-ànimes; és a dir, aquells que creuen estar en possessió de la veritat absoluta, siga humana (els primers) o divina (els segons). Per a mi, el concepte de Veritat –així, en majúscula– està més degradat que un xiclet empegat al terra del pati d'una escola. Com diu la cançó de Luis Eduardo Aute, *todo es mentira menos tú (y, si lo fueras, te lo suplico: miénteme)*.

Tot açò ve a tomb a propòsit de la notícia del capellà homosexual que ha decidit «sortir de l'armari» i que ha estat suspès del sacerdoci *ad divinis* (així, de passada, tots hem après una miqueta més de llatí). Fet i debatut, qui no vulga pols que no vaja a l'era. A mi m'agrada la botifarra negra i sé que, amb estes tendències destructives, no puc fer-me ni musulmà ni vegetarià, per dir alguna cosa. Si em faig membre d'un club que exigeix de portar corbata –i tenen tot el dret del món a exigir-ho, si els vaga– o en porto o canvio de club. Fins ací no hi veig problema: si és homosexual i ho vol portar a la pràctica, que es faça fotre; per què se'n feia, de capellà. I la missa, en llatí i d'esquena.

Ara bé: fins allà on arribo, l'Església Catòlica, que no és pas una empresa pública, rep subvenció de l'Estat. Com a mínim, quan fem la declaració d'Hisenda hom pot cedir-hi una part dels seus impostos per al seu manteniment (cosa que, dit siga de passada, m'escandalitza qui-sap-lo). Vaja, com el concert econòmic basc, però a l'inrevés. I, a més, tots sabem què passa amb les escoles religioses concertades. Doncs bé, quina empresa subvencionada pot sancionar un treballador per la seua condició sexual, tant si la fa explícita com si no, tant si la porta a la pràctica com si se n'està? I, sobretot, quina empresa pot negar, de manera pública i notòria, l'accés de les dones als càrrecs directius?

Açò atenta contra la legislació vigent, la Constitució i els drets humans. I, de retruc, contra el sentit comú. Si això és cristianisme, o democràcia, com diuen en castellà *que baje Dios y lo vea*. I als discriminadors, ni aigua.

El ressorgir de les publicacions periòdiques a la Llitera

■ Josep Espluga

A la comarca de la Llitera es van viure uns anys considerable d'agitació social a finals dels anys 70 i principis dels 80, dates en què s'inicià la recuperació o, en alguns casos, simplement reinvenció (d'altra banda legítima), d'una identitat social i cultural que havia estat anorreada durant dècades. Va ser un procés de redefinició de certs trets socials i culturals comarcals, que els poders locals i estatals de la llarga nit franquista havien minimitzat o intentat ocultar: tradicions locals de caire festiu, interessos coincidents amb els veïns catalans, les varietats de llengua catalana parlada a aquestes comarques, la recuperació d'una història llibertària encara poc reconeguda, etc. Aquest procés d'agitació social i cultural tingué lloc principalment entre 1976 i 1982 i s'esvaí durant la dècada dels 80, al compàs d'un fenomen que a una escala més general va rebre el nom de «desencís» després dels primers anys de la transició democràtica.

Al caliu del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986), es van reactivar alguns d'aquells moviments comarcals donant lloc a les diferents associacions culturals en defensa de la llengua catalana a l'Aragó actualment existents, algunes prou consolidades i influents com l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i l'Associacio Cultural del Matarranya. A la Llitera i a la Ribagorça hi van aparèixer els Consells Locals de la Franja, en un principi de caràcter assembleari i posteriorment institucionalitzats en l'associació del mateix nom, l'activitat més remarcable dels quals fou l'edició de la revista *Desperta Ferro*. La revista tractava temes d'actualitat social i culturals relatius, en principi, a totes les comarques catalanòfones d'Aragó, però amb una major atenció a la Llitera i la Ribagorça. Fou la primera revista periòdica en català sobre aquestes comarques i desaparegué el 1991, després de sis anys d'esforços d'una colla de gent molt motivada però amb escassa incidència sobre la realitat social de la zona.

Des de mitjans dels anys 90 a la comarca de la Llitera han aparegut altres revistes periòdiques que, a més a més d'oferir informació d'inestimable actualitat, juguen un important paper en la generació de consciència col·lectiva i contribueixen a crear una major identificació dels habitants amb el seu entorn proper. Allunyades tant de la línia activista i combativa de *Desperta Ferro* com de l'aposta ideològico-cultural de *Temps de Franja*, revistes com *Temps de Parlar* o *La Rambla* fan una feina indispensable a l'hora de fer visibles els trets més característics i el transcurs de la vida quotidiana dels pobles d'aquestes contrades.

La revista *Temps de Parlar* és editada per l'Ajuntament del Torricó, té unes 30 pàgines, és trimestral i actualment va pel número 25. Està coordinada per la periodista Anna Enjuanes i el seu equip d'inquiets col·laboradors. Accepta escrits en català i en castellà. Ofereix informació sobre tot tipus d'activitats que es realitzen al municipi i, sovint, també inclou notícies d'àmbit comarcal. A més a més de les típiques actuacions de política municipal, incorpora seccions d'història local i comarcal, entrevistes a persones del poble, informes socioeconòmics i reflexions sobre temes lliures. A més a més dóna cabuda a les diverses associacions del Torricó per publicitar les seues activitats passades i futures.

La revista *La Rambla* l'edita l'Ajuntament d'Albelda, és quadrimestral i actualment va pel número 15, conté unes 50 pàgines i es proclama explícitament una revista bilingüe. L'editorial es fa tant en català com en castellà. Està coordinada per la incansable dinamitzadora sociocultural Ester Sabaté i admet col·laboracions sobre qualsevol tema en català i en castellà. Els seus continguts són similars als esmentats en la revista anterior, però potser amb una major presència d'activitats culturals i ciutadanes. Possiblement perquè Albelda és un dels pobles amb més associacions de tota la Llitera i en els quals la gent mostra un esperit més participatiu en assumptes públics.

Ambdues revistes tenen una excel·lent factura i presentació, i han contribuït a convertir en un fet normal l'expressió escrita en català, lluny dels traumes i polèmiques que anys enrera motivava aquesta qüestió a la zona. A més a més, com és lògic, només publiquen els articles i col·laboracions escrites correctament des del punt de vista gramatical i ortogràfic d'acord amb les normes acceptades pel consens acadèmic per a cada idioma, deixant un marge per a expressions i formes dialectals pròpies, fugint així del xapurreadisme. Els seus continguts resulten extremadament interessants per a tota persona que vulga conèixer què passa realment als pobles de la Llitera, ja que hi apareixen les qüestions que més afecten el seu devenir i, amb una mica d'atenció, s'hi poden entreveure els complicats jocs de forces enmig dels quals viuen els habitants de la Franja. Tots els conflictes derivats del fet de ser terra de frontera, perifèria d'una Comunitat Autònoma amb un centre llunyà i amb unes expectatives de futur prou complicades, travessen les pàgines d'aquestes revistes en boca dels seus protagonistes i reflexats en les seues (nostres) activitats diàries.

GALERIA DE PERSONATGES

Carles Andreu
«L'important retorn a la llengua materna»

■ **Antoni Bengochea**

Carles Andreu, nascut a Sant Feliu de Llobregat l'any 1938, però fill de pare mont-rogí, va vindre durant el passat mes de febrer a terres matarranyenques per a participar en el Programa d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja, en concret a les de Mont-roig, Pena-roja i Calaceit, organitzat pel Departament d'Educació.

A Mont-roig es va retrobar amb la seua infància, on hi passava llargues estades. «Era el poble de l'oci i la diversió, perquè hi estava a les vacances. L'ambient de Sant Feliu, un lloc més urbà i on passava el període escolar, em limitava més».

Andreu es va llicenciar en Dret, però la seua il·lusió era ser escriptor. L'any 1965 va decidir conèixer món i començà a viatjar per molts països realitzant diversos oficis, entre ells Grècia i Anglaterra, on va viure durant uns mesos.

Finalment va fixar la seua estància a París. Allí realitzà uns cursets de teatre a la Universitat del Teatre de les Nacions. Molt prompte va conèixer a la que seria la seua companya, Annie Laroche, professora de Francès a un Institut, cantant, actriu i dissenyadora. L'any 1967 escrigué en francès una obra de teatre sobre la guerra civil espanyola que va rebre un premi a París. «Aquella obra podia haver estat el meu gran bateig literari, ja que l'anava a publicar Gallimard, però els fets de maig del 68 van canviar tots els plans de l'editorial».

Per mediació de la seua companya, entra en contacte amb el món de l'ensenyament, fent de lector d'espanyol a un centre de Secundària, però mai va deixar d'escriure teatre i poesia. «De sobte, sense buscarho, em vaig trobar fent de cantant, immers dins la voràgine imparable de la cançó social i militant».

En aquells temps va escriure, en castellà, dos obres contra el franquisme: *Prohibido* i *Viva la Vida*.

Després de l'any 68 participa com a cantant en molts actes polítics i sindicals però prompte canviarà el seu estil, interessant-se cada volta més per la música que pel text, introduïntse en l'àmbit de la composició musical contemporània treballant amb textos prestats d'autors com Salvat Papasseit, César Vallejo i l'arquitecte Antoni Gaudi. També ha fet guions de cinema, i espectacles teatrals on toca temes com el flamenc, el racisme i el mestissatge cultural, com l'obra *El otro perro andaluz* inspirada en els fets racistes de El Egido.

La mort dels seus pares l'impulsaren a utilitzar, per primera volta als seus escrits, el català parlat a Mont-roig, escrivint el llibre *La mort del pare i mare*. «Com dic en el subtítol del llibre ha sigut molt important i necessari per a mi en aquest moment el retorn a la llengua materna».

CRÒNIQUES TAGARINES

Llull i Verdaguer

■ **Esteve Betrià**

En el número anterior d'aquesta revista, la Júlia Llambert ens feia memòria que enguany es commemora per tot el país el centerari de la mort de Jacint Verdaguer i Santaló, el més gran creador català de la llengua literària moderna. Com tothom sap, la figura pública de mossèn Cinto despertà en els últims anys de la seua vida una forta polèmica. Foren qüestionades, censurades ferotjament, les seues activitats de caràcter misticoreligioses per la jerarquia eclesiàstica i per l'alta burgesia catalana del seu temps, però sempre fou estimat com a poeta popular i com a home sant pel poble menut català. Ara és recordat sobretot «per haver sabut fer del català entre encarcarat i emprobrit de la Renaixença un llenguatge ric, eficaç, dúctil i viu», en paraules de la doctora Llambert.

A mi, com a molta altra gent, la figura de mossèn Cinto l'associo –em recorda– una altra figura de la història cultural del país que també en el seu temps fou tractat per les més altes jerarquies de la societat com a una molesta figura marginal. Evidentment m'estic referint a la Ramon Llull, el beat mallorquí que, com mossèn Cinto, va viure amb passió la religió i, gairebé sis-cents anys abans del naixement de Verdaguer, va saber fer –això sí, sense proposar-s'ho gaire– del català una llengua plenament apta per a la literatura culta, és a dir una llengua rica, eficaç, dútil i viva.

Si bé són moltes les coses que separen aquests dos escriptors entregats a l'espiritualitat més ferborosa i, en certa manera, al marge dels estaments oficials, tant religiosos com civils, estarem d'acord que hi ha moltes altres que els uneixen, que fan que puguem veure les seues vides i les seues obres com dos rius paral·lels. Tots dos foren capaços de fer d'una llengua rudimentària i elemental una eina flexible per al treball en la literatura i en el pensament. Tots dos desitjaren, després de patir una intensa crisi religiosa, convertir amb la major de les vehemències a la seua fe catòlica un món ple d'heretges o descreguts. Tots dos, portats per la força de llurs convincions religioses, foren vistos pels seus contemporanis més il·lustrats o poderosos, com un parell de folls, o si més no com dues persones que fregaren una irreverent i perillosa follia. En fí, bona part de les vides de Llull i Verdaguer, i també bona part de les seues obres, són fruit de la passió.

Però no podem oblidar que, malgrat les parences, es tractà d'una passió controlada, d'una passió que només trobarem en les genis; perquè d'això es tracta, de dos genis de la llengua catalana. Sens dubte la llengua catalana, i encara més la literatura associada a aquesta llengua, són del tot diferents després de l'obra de Ramon Llull al segle XIV i la de Jacint Verdaguer al XIX, dos escriptors dominats pel geni de la llengua.

Trobada de representants

Més de 180 alcaldes i regidors de la Franja demanen al govern un pacte per la llengua

■ Màrio Sasot

Més de cent-vuitanta alcaldes i regidors de cinquanta-dos municipis de la Franja donaren des de Mequinensa, el passat 24 de febrer, un cop d'atenció pel català al Govern d'Aragó signant el «Manifest pel Pacte per les Llengües d'Aragó» amb l'objectiu d'impulsar un nou acord polític entre els diferents grups polítics parlamentaris entorn aquest tema.

L'acord hauria de permetre regular definitivament l'ús de la llengua catalana en aquesta comunitat autònoma. Els càrrecs polítics que han signat l'acord i que formen part de totes les formacions del parlament aragonès van reclamar que es desencalle la Llei de Llengües de l'Aragó aturada a Saragossa des que es va acabar, la tardor passada, el termini de recollida d'esmenes a l'avantprojecte redactat per la Conselleria de Cultura i Turisme.

La data i el lloc on les associacions culturals Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA, Associació Cultural del Matarranya i Consells Locals de la Franja van convocar l'acte tenia una forta càrrega simbòlica, a més de reivindicativa. Va ser al febrer de 1984 quan un grup d'alcaldes i regidors de 17 municipis de la Franja signaven a Mequinensa una declaració per la normalització del català. «Des de llavors no s'ha avançat mica per aconseguir aquesta darrera fita», van assegurar alguns dels alcaldes i regidors que de nou es van trobar a Mequinensa per reimpulsar la cooficialitat del català als seixanta-dos municipis franjolins.

Una llengua sense drets

En el manifest, els signants asseguren que des del 1984 els diferents governs autònoms de l'Aragó han adoptat mesures «força allunyades del reconeixement constitucional de la cooficialitat de les llengües territorials parlades a l'Estat espanyol». «No en va Aragó està a la cua a l'estat espanyol pel que fa al respecte cultural» –comentaren els representants municipals presents.

L'acord signat ahir reclama amb urgència que el català, la llengua pròpia de la Franja «siga, finalment reconeguda per llei». Els signants consideren que el català no té els mateixos drets que el castellà a la comunitat aragonesa, i per tant s'infringeixen els principis del pacte internacional dels drets civils i polítics de les Nacions Unides, així com l'esperit de l'article 3.3 de la Constitució Espanyola.

«Mentre els nostres drets lingüístics no siguen reconeguts, no serem aragonesos de ple dret», sentencia un dels punts del manifest.

Els signants esmenten la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, ratificada fa pocs mesos pel govern espanyol, com una eina que omple de raó les seues reivindicacions. Asseguren que, un cop el govern espanyol ha adquirit uns compromisos mitjançant la signatura de ratificació d'aquesta Carta, és l'hora de demanar a tots els grups parlamentaris de l'Aragó «un exercici de responsabilitat per tal de complir al més aviat possible el manament recollit en l'article 7 de l'Estatut d'Autonomia d'Aragó».

Taula amb els representants de tots els partits polítics aragonesos i de les Associacions culturals convocants de l'acte

Critiquen que l'Aragó siga l'única comunitat que no ha reconegut ni ha regulat mai l'ús públic i privat de les llengües pròpies.

A la taula que presidí la signatura oficial, al Saló Goya de Mequinensa, d'aquest Manifest per part dels regidors i alcaldes de la Franja, hi eren presents representants polítics de tots els partits parlamentaris de l'Aragó: PSOE, PAR, PP, IU i Chunta Aragonesista.

Un pas positiu

Alguns dels signants, com l'alcalde de Mequinensa, Jaume Borbón (IU), consideren que la Llei de Llengües no tira endavant per les reticències del govern dels socialistes i el PAR a obrir «la caixa dels trons» que desestabilitze el seu plàcid govern. Altres, com el diputat socialista José Maria Becana, resposabilitzen al PP per la seua actitud obstruccionista davant la Llei.

No obstant això, els participants van qualificar de pas molt positiu que regidors del PP s'atrevisquen a signar el manifest. Alhora van coincidir que les veus en contra d'aquesta futura llei del català provinents de sectors propers al PP i a alguns del PAR, «no ixen sol del mateix territori de la Franja, sinó dels sectors més dretans de l'Aragó, ja que en treuen cert profit electoralista».

municipals a Mequinensa

Potser els nostres diputats se senten incapaços de consensuar?

El president de l'IEBC, Josep Galan, va rebre als firmants del Manifest amb aquest discurs, que reproduïm quasi en integritat:

Srs. Alcaldes, regidors, ciutadans de Mequinensa, vila que mos acull, ciutadans de la Franja, amics tots.

Un motiu concret mos ha reunit a tots ací i avui: la nostra profunda preocupació per la paralització legislativa que està patint la Llei de Llengües d'Aragó, encarregada a les Corts Aragoneses per l'Estatut d'Autonomia en la seua Reforma del 1996, i refermada pel dictamen de la Comissió Especial de Política Lingüística aprovat pel Ple de les Corts d'Aragó el dia 6 de novembre de 1997.

Estem també ací amb l'esperança que els Diputats i els Grups parlamentaris seran capaços de dialogar i de donar un nou impuls a allò que va començar l'any 1984 –la Declaració de Mequinensa.

Estem ací per demanar-ho públicament, per pregar-ho públicament, per exigir-ho públicament.

Potser l'Estatut d'Autonomia d'Aragó no significa res per als nostres representants?

Potser el contingut de la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, que recentment ha ratificat l'Estat espanyol no signifiquen res per a una part dels nostres representants?

Potser es considera un orgull, una satisfacció, un privilegi, el trist honor de ser l'única comunitat autònoma que no ha reconegut ni regulat l'ús públic i privat de les seues llengües minoritàries, la llengua catalana i la llengua aragonesa?

Potser els nostres representants mos estan dient que se senten incapaços de consensuar una llei que mos atorgarà la dignitat que mos mereixem, a un sector dels aragonesos?

Potser la nostra llengua catalana no té dret a gaudir dels mateixos drets que la llengua castellana?

Potser no coneixen la paraula responsabilitat?

Potser els problemes de partit han d'interferir i impedir la regulació de l'ús de la nostra llengua?

Potser no és més important que la Franja d'Aragó, els ciutadans amb una llengua minoritària, veguem respectats els nostres drets, la nostra identitat, el nostre patrimoni?

És difícil d'entendre que els respectius representants autònoms van saber consensuar les respectives llengües, independentment que fos el govern del Partit Popular –a Balears i Galícia– o del Partit Socialista Obrer Espanyol a València, passant pel PNB, al País Basc, o Convergència i Unió, a Catalunya? I sempre per unanimitat.

Haurem d'entendre que els nostres representants polítics no tenen ni la mateixa capacitat ni la mateixa sensibilitat, ni la mateixa amplitud d'horitzó que han tingut els seus companys de partit?

Complir la Constitució, complir l'Estatut, complir amb els convenis i compromisos internacionals és el que toca.

Sisquera que la reunió d'avui servisca, com és la intenció d'aquest Manifest, per fer un toc d'atenció als nostres representants, i per, a través del diàleg i del pacte, recuperar els nostres drets, la nostra identitat i el nostre patrimoni.

És un deute històric que Aragó té amb la Franja. I els deutes s'han de pagar. I amb generositat. Sense gasiveria.

Confiem que l'esperit de la Declaració de Mequinensa, novament renovat ací i avui, impregne les ànimes i els cors dels nostres representants majors, dels nostres partits, de les nostres Corts i, finalment, s'arribe a una solució que, dignificant els franjolins, dignifique alhora a tot l'Aragó.

Associació Cultural del Matarranya-Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA-Consells Locals de la Franja

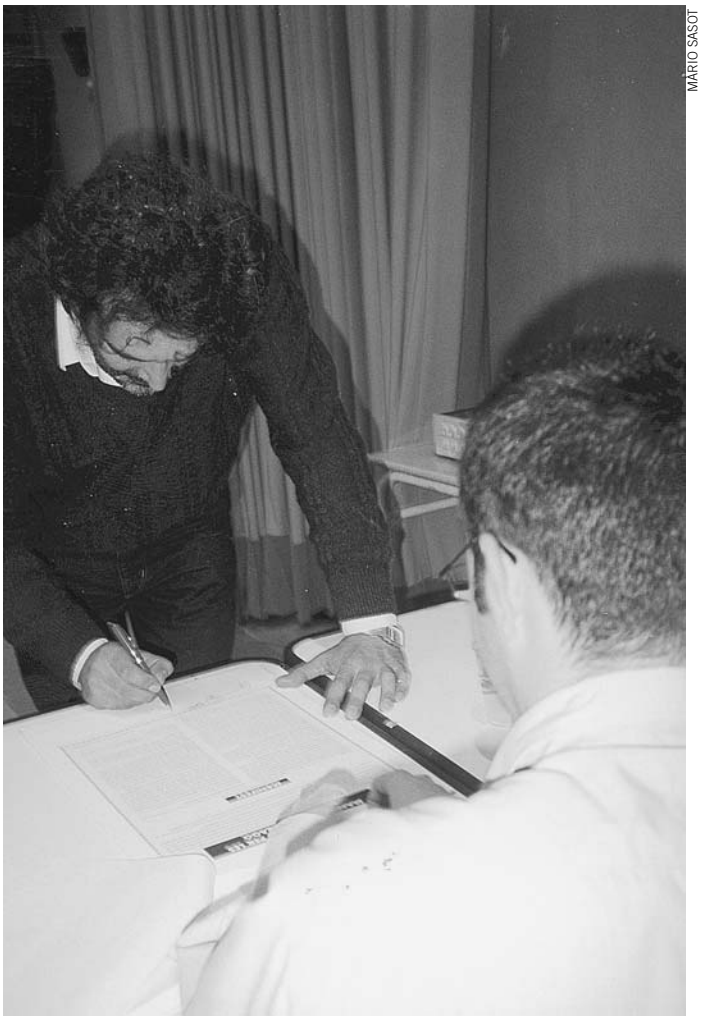

MÀRIO SASOT

L'alcalde de Favara, Francesc Domènec, signant el Manifest

FIRMANTS DEL MANIFEST DE MEQUINENSA

COMARCA	NÚM. REGIDORS FIRMANTS	POBLACIONS REPRESENTADES
El Baix Cinca	28	4
La Llitera	39	12
La Ribagorça	32	10
El Mesquí	9	6
El Matarranya	75	20
TOTAL	**183**	**52**

PROVÍNCIA	NÚM. REGIDORS FIRMANTS	PP	PSOE	PAR	IU	CHA
Terol	66	6	36	24	0	0
Saragossa	28	7	16	0	5	0
Osca	89	3	67	18	0	1
TOTAL	**183**	**16**	**119**	**42**	**5**	**1**

Congrés de Medi Ambient i Municipalisme

■ **Guillem Xacon**

El nou de juny de l'any passat es trobaven a l'ajuntament de Mequinensa els responsables de medi ambient de tots els partits polítics dels Països Catalans a excepció del PP. Juntament amb l'àmbit polític hi eren els representants del món acadèmic encapçalats per la Secció d'Història Natural de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i els presidents de les més prestigioses organitzacions científiques, com la Societat d'Història Natural de les Balears i la Institució Catalana d'Història Natural entre d'altres.

Fruit d'aquell precongrés fou l'organització del proper Congrés de Medi Ambient i Municipalisme que tindrà lloc el vinent 8 i 9 de març a Palma de Mallorca, organitzat per l'Assemblea de Regidors del País Valencià, Catalunya, Illes Balears, Franja de Ponent, Catalunya Nord, Andorra i l'Alguer amb la col·laboració del Govern Balear i el Consell Insular, la Generalitat de Catalunya, la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona.

Com en els anteriors dos congressos de joventut i de cultura és confirmada la participació de centenars d'assistents de tots els nostres territoris, majoritàriament regidors i tècnics municipals de medi ambient, així com parlamentaris, diputats i caps d'executives dels respectius partits què, juntament amb destacats experts de cada nostra tractaran i establiran pautes de col·laboració en matèria d'ordenació territorial, fiscalitat, agendes 21 locals i educació ambiental a les nostres terres.

L'acte d'obertura anirà a càrrec de Carles Solà, president de la Institució Joan Fuster, Maria Antònia Munar, presidenta del Consell Insular de Mallorca, Margalida Rosselló, consellera de Medi Ambient i Litoral del Govern Balear i Francesc Antich, president del Govern Balear.

Pel que fa a la Franja de Ponent novament hi haurà una participació activa de regidors de medi ambient dels nostres pobles, assistirà l'IEBC i l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig que presentarà, en un taller, el model de gestió intramunicipal i intracomunitats que s'està aplicant a l'espai natural de l'Aiguabarreig. Un altre moment a destacar serà la presentació oficial de la secció del País Valencià de la Institució Catalana d'Història Natural, una entitat centenària de l'Institut d'Estudis Catalans que el proper dos de març obrirà seu a València i que properament també s'establirà a la Franja.

Francesc Antich, president del Govern Balear, serà un dels encarregats d'obrir el Congrés de Medi Ambient de la Franja de Ponent i la resta de territoris de cultura catalana

SOM D'EIXE MÓN

Alternatives

■ **Francesc Ricart i Orús**

Espero que la direcció de la revista no em censure l'article perquè ja anuncio ara que es tracta d'un plagi: copiaré del professor de la UAB Arcadi Oliveres del qual, i per pagar-li d'avançada, us en faig propaganda i us recomano que aneu a escoltar-lo així que tingueu ocasió. El meu plagi va de repetir un parell d'ideas tretes d'una xarrada sobre la globalització i les seves perversions (ara que tots hem mirat cap a Davos i Porto Alegre).

D'entrada un també vol fer constar que els d'aquest racó de món som d'eixe món i segur que ens podrem reconèixer en els clarividents plantejaments d'Oliveres.

Segur que us sona familiar i pròxima una de les preguntes que es fa el professor? Fixeu-vos-hi i intenteu respondre-la: són manifestacions pròpies d'un país desenvolupat bona part de les programacions de les cadenes de TV *Antena 3 i Telecinco*? És a dir –diu un servidor–, voleu identificar-vos amb els qui d'una manera natural i reiterada dies i dies emmetzinen l'hàbitat cultural i afecten tanta gent que més o menys indefensadament reben tones i tones d'estupidesa?

Si responeu que sí, que ja us està bé de participar d'aquesta cultura basada a xuclar tantes racions televisives que només busquen d'una manera descarada que consumim perquè així entrem a formar part de la gloriosa globalització, doncs, avall va que fa baixada!

Una altra de les idees que Oliveras llençava per aportar llum i esperança enfront d'aquest món representat per la teleescombraria, símbol de l'economicisme global, era la de treballar des de les possibilitats de cada u, de manera *segmentada*, si es vol, però sense llançar la tovallola del desencant total, rebutjant ofertes o acomodacions consumistes, evitant tant com es puga de col·laborar a augmentar o allargar mecanismes d'explotació. En aquest sentit incita a participar d'experiències com la *banca ètica*, a fer servir l'oferta procedent de l'anomenat comerç just o, encara més senzill, a trencar amb hàbits còmodes que comporten dispendis excessius de diners i d'energies.

I què coi té a veure tota aquesta saragata moral amb nosaltres, els d'eixe món? Tens raó, ara que m'adono, no ho sé. O sí? Heu sentit a parlar de misèria cultural a ca nostra? O no ens afecta, a nosaltres? I resulta que som el país més ben servit d'oferta cultural, amb uns bons nivells de lectura, de consum de premsa, de consum de productes culturals, etc.

I el consumisme, per exemple el que té un exponent màxim en l'ús del temps lliure de les nits de farra de cap de setmana, sobretot dels més joves i indefensos, amb el protagonisme de l'alcohol i la disbauxa gratuïta amanida amb el consum d'estupefaents? (A un li fa una mica de vergonya dir-ne drogues). O és que parlem de la mateixa cosa i *misèria cultural i alienació consumista* són sovint sinònims?

Sort que només és un plagi i això no és meu i el senyor Arcadi Oliveres potser només és un invent per fer-nos por com si fóssem xiquets petits.

País murcià: país mediterrani?

■ **J. Carreras Laserrada**

Per sobre d'interessos ideològics i de partit, hi ha realitats tangibles sols diferenciades temporalment per pinzellades superficials.

A l'Arc Mediterrani occidental hi ha una comunió de terres i geografies que conformen un puzzle concret i estructurat. Digueu-li, com els arqueòlegs, cultura d'Almeria, estesa des d'aquesta comarca a l'actual Catalunya-Principat, al neolític, a la prehistòria. Digueu-li Via Heraclea, a l'època ibèrica, de Cadis a la ribera del Roine, amb intercanvis econòmics i connexió cultural, utilitzada també per Aníbal per anar d'Àfrica a la península itàlica. Digueu-li Via Augusta, en època romana. Digueu-li expansió, conquesta o reconquesta de la Corona d'Aragó; el camí del nord al sud, del sud al nord, és sempre el mateix. Digueu-li, com la geografia militar espanyola del s. XIX, "boulevard" o passadís mediterrani. Anomeneu-la, en termes contemporanis, terra de pas o d'acollida; de les terres del Roine a Almeria, prop de Granada, i més enllà, hi ha unes regions anomenades Llenguadoc-Rosselló (Catalunya Nord), Andorra, Catalunya-Principat, Aragó, País Valencià i País Murcià, que, per raons geogràfiques, climàtiques, econòmiques i històriques, entre d'altres, estan condemnades i obligades a uns mateixos futur i sort, vulguin ser-ne, o no, conscients.

O aquestes regions prenen consciència dels seus interessos comuns, dintre de l'Arc Llatí, i fan pinya entre elles per sobre de fronteres, o s'enfonsen i dilueixen en un context d'interessos aliens.

L'any 2014 la població de l'Estat espanyol es concentrarà a Sevilla, Madrid, Saragossa i la costa de l'Arc Mediterrani, la resta serà un gran geriàtric en desertització; actualment el 85 % del turisme de l'exterior de l'Estat es dirigeix o passa per comunitats de l'Arc Mediterrani; igualment la immersió de noves formes de capital i treball configuren aquesta àrea com un centre del sud d'Europa i de la Mediterrània, i d'interconnexió amb Sudamèrica, el Pròxim Orient, el nord d'Àfrica. La nova economia mundial està creant centres de referència a Estats Units, a Oakland, Omaha, Tulsa, Huntsville i Akron, al Brasil, a Campina Grande, a la Xina, a Suzhou, a Europa, a l'Arc Mediterrani, i a la Provença-Costa Blava.

La nova realitat obliga a replantejar-se polítiques de conjunt per sobre de divisions administratives. Així, la problemàtica de l'aigua de l'Ebre afecta a l'Aragó, Catalunya-Principat, el País Valencià i les províncies de Múrcia i d'Almeria. La construcció de depuradores d'aigua de mar al Principat no pot entendre's ni assolir objectius sense crear desalinitzadores a Almeria. De la mateixa manera, per portar l'aigua del Roine s'ha de comptar amb el Llenguadoc-Rosselló.

No es pot concretar una articulació racional del territori sense un Tren de Gran Velocitat de Narbona, via Barcelona, València, Múrcia-Cartagena, Almeria, i les seves ramificacions a Andalusia, i Saragossa-Madrid-Lisboa. O crear un centre de control aeri del Mediterrani a Gavà (Baix Llobregat) que exclou Alacant, Almeria i Múrcia: no es pot concebre

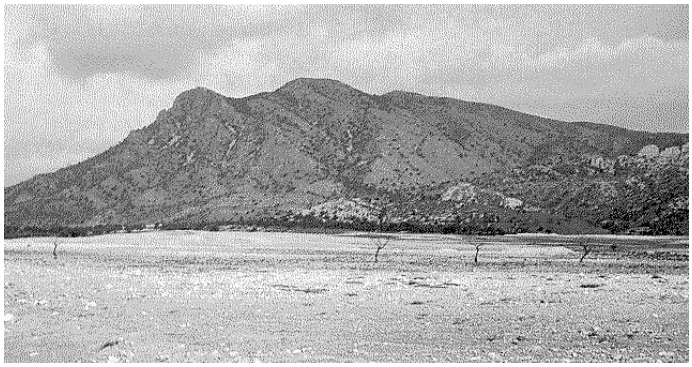

Paisatge del Carxe

actes i reunions de consellers dels governs del Principat, l'Aragó o les Illes, o de regidors municipals, sense els seus homònims de Múrcia i d'Almeria.

Problemàtica i solucions són les mateixes, independentment de les opcions polítiques que temporalment governin els territoris i les seves afinitats i ideologies. Cal l'estudi de fórmules legals i voluntat política per articular òrgans comuns amb visió de futur en els temes comuns. El futur increment de participació autonòmica en el govern de la Unió Europea, fins a cent òrgans tècnics, seria motiu i excusa per començar a gestionar òrgans comuns de representació amb una sola veu, amb més possibilitats d'èxit que per separat.

Les gestions i activitats oficials, públiques i privades que es fan a l'Aragó, la Comunitat Valenciana, les Illes Balears, el Llenguadoc-Rosselló, i Catalunya-Principat, a qualsevol nivell, han de convidar i comptar amb el País Murcià i d'altres àrees de cara a la creació d'una euroregió de defensa d'interessos comuns en el marc comunitari, reconeguda a nivells oficials, sense interferir en el poder de regions autònomes, sinó complementant-les.

L'acceptació, el reconeixement i la invitació a aquestes terres no ha de portar recel ni desconfiança, ni s'ha de veure com a afebliment i claudicació de la cultura mediterrània comuna a la resta de comunitats; la regió murciana, com la resta de l'àrea, és bilingüe: castellà a la costa i català a l'interior, a la regió del Carxe.

La recent constitució i legalització de les entitats "Amics del País Murcià-amigos del País Murciano", i "Amics de la comarca del Carxe", -com en el seu moment fou "La Franja de Ponent"- és un segon pas cap a la crear i consolidar una consciència col·lectiva, que ja existeix, d'àrea econòmica i geogràfica comuna a l'est peninsular, internament i com a oferta externa a nivell internacional.

Esperem i desitgem que els representants polítics i de la societat civil de les regions que l'integren tinguin la suficient visió de futur i siguin conscients del paper que ha de jugar l'Arc mediterrani i del que representa aquesta euroregió europea en el conjunt de les noves tecnologies, i es consolidi com a actor de primer ordre en el nou segle de l'era de la informació, això sí, amb l'àrea d'influència murciana inclosa.

comarca del

Matarraña

I MARXA SENDERISTA

Comarca del Matarranya

II Marxa per camins de la Torre del Compte

978 890 301
978 854 137

Preu inscripció: 9€
Inclou samarreta de regal, dinar popular i refrescos d'avituallament

Diumenge 28 d'abril de 2002

Plan de dinamización Turística
Matarraña
Servicio Comarcal de Deportes
Asociación Cultural "La Unión" Torre del Compte
Comarcalización de Aragón
GOBIERNO DE ARAGON
CAJA RURAL DE TERUEL
iberCaja Teruel
CAJA INMACULADA
ARCOIRIS
Grupo la Comarca
Ayuntamiento de Torre del Compte
PATRONATO DE TURSIMO, INDUSTRIA Y COMERCIO DE VALDERROBRES
EMAT
VIRGEN de la FUENTE
hotel la parada del compte
LIBRERÍA Serret PAPELERÍA
gràfiques del matarranya
arts gràfiques · web · edició multimèdia